

Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

COĞRAFYA DERGİSİ

Sayı 30 Sayfa 61-78, İstanbul, 2015

Basılı Nüsha ISSN No: 1302-7212

Elektronik Nüsha ISSN No: 1305-5173

LONDRA'DAKİ TÜRKLERDE AİDİYET VE MEKÂN İLİŞKİSİ

The Relationship Between Space And Belonging Of Turkish Migrants In London

Dr. Ahmet UYSAL

TC Milli Eğitim Bakanlığı Yurt Dışı İlişkiler Müdürlüğü

auysal77@hotmail.com

Alındığı tarih:17.02.2015; Kabul tarihi: 30.06.2015

Özet

Çok boyutlu bir kavram olan aidiyeti ve özellikle göçmenlerin aidiyet duygusunu anlamak için mekân kavramı oldukça önemlidir. “Kimsin” sorusunun “nerelisin” sorusuyla paralellikler gösterdiği göz önüne alınırsa, aidiyet ve mekân arasındaki ilişkiye coğrafi bir perspektif ile bakmak aidiyet kavramını anlamak için oldukça faydalıdır. Göçmenlerde mekân ve aidiyet ilişkisinin yansıması “hem orada hem burada olma durumu”, “ne orada ne burada olma durumu” ve “dünya vatandaşı olma durumu” şeklindedir. Ayrıca mekân ve aidiyet arasındaki ilişki birbirini etkileyen ve yeniden üreten bir olgudur. Bu ifade edilen coğrafi perspektifle, yarım asrı aşan bir süredir Londra’da bulunan Türkiyeli ve Kıbrıslı göçmenlerin mekân ve aidiyet ile kurdukları ilişkiyi nelerin ve nerelerin etkilediğini irdelemek, çalışmanın temel amacıdır. Göçmenlerin aidiyet duygusu ile mekân arasındaki ilişkiyi incelemek için nitel yöntemlerden birisi olan derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda, otuz iki kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır ve bu görüşmeler sayesinde Londra’daki göçmenlerin mekân ile kurdukları aidiyet ilişkisinin derinliği ve çeşitliliği gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Göçü, Göçmen, Aidiyet.

Abstract

The concept of space is so significant in order to figure out the sense of belonging of migrants and the concept of belonging, which is multidimensional. Given that the question of “who are you” is connected with the question of “where are you from”, the geographical perspective is convenient to comprehend the relationship between belonging and space. The

relationship between belonging and space in general has three dimensions: Locational, personal and social dimensions. This paper examines the location dimension which are reflected in the ways of “being both in here and there”, “being neither in here nor there” and “being a citizen of the world”. In addition, the concepts of belonging and space affect and reproduce one another. From a geographical perspective, the aim of this paper is to explore the relationship between space and belonging among the Turkish migrants in London, and the places that have profound influence on their sense of belonging. Field observation was used for a method to gain information about Turkish spaces in London. Also, semi-structured interview, which is a method in qualitative resource, was used for comprehending the process of the migration and the relationship between space and sense of belonging. In this sense, it was made thirty two semi-structured interview to represent the inclusiveness of belonging.

Key Words: *Turkish immigration, Migrant, Belonging.*

GİRİŞ

Bir kişiye ‘kendini nereye ait hissediyorsun’ diye sorulduğunda, bu soruya verilen cevaplar aidiyet kavramının içeriği hakkında bilgi verir. Kişilerin cinsiyetine, toplumsal sınıfına, etnik kimliklerine ve ekonomik gelir düzeyleri vb. özelliklere göre aidiyet kavramının tanımı değişiklik gösterebildiğinden, her tanımlama aidiyet kavramının farklı bir yönünü ortaya çıkarır. Fakat ilginçtir, bizzat aynı kişi aidiyetle ilgili sorulara bazen birbiriyle içiçe geçmiş birçok farklı cevaplar da verebilir. Böyle bir duruma, bir de başka bir yere göç etme olgusu eklendiği zaman, doğal olarak, çok boyutluluk daha farklı anlamlar kazanır. Yani çok boyutlu olan aidiyetin, aynı zamanda, belirsiz ve esnek bir tarafı da vardır. Sosyal bilimlerdeki küreselleşme ya da modernizme benzer kavramlar gibi aidiyetin de ortak bir tanımı yoktur (Croucher, 2004: 35; Astondish, 2010:1). Peki, bütün bu çok boyutluluk ve belirsizlik ile beraber bir tanımlamaya ihtiyaç duyulursa, aidiyet nasıl tanımlanır? Bu soruya doğru cevap verebilmek için aidiyetle ilişkili kavramlara bakmak gereklidir.

Sosyal bilimlerin çoğu dalında aidiyet dendiği zaman bu kavramla eş anlamlı olarak kullanılan kavramlardan biri “kimlik”tir. Coğrafyada aidiyet ve kimlik arasında paralellige dair epey bir literatür oluşmuştur (Armstrong, 1998; Madsen ve van Naerssen, 2003; Mackenzie, 2004; Ehrkamp, 2005; Sporton ve Valentine, 2007; Veronis, 2007). Bu çalışmalarda, genel olarak, mekânın kimlik oluşumunda önemine vurgu vardır. Aidiyet ile ilgili diğer eş anlamlı kelime ise “vatandaşlık”tır. Ho (2006), Winder (2007), White ve Gilmartin (2008) gibi coğrafyacılar, göçmenlerin göç edilen ülkenin oturma hakkını ve vatandaşlık hakkını almaları ile ülkeye olan bağı irdelemişlerdir. Genel olarak, aidiyet denince akla kimlik ve vatandaşlık kavramları gelir ve yapılan çalışmalarda bu iki kavram analitik çerçeve olarak kullanılır. Bu iki kavramın yanında aidiyetin ilişkili olduğu kavramlar da vardır. Croucher (2004: 12)’in ifadesi ile: “Aidiyet; vatan, vatandaşlık, etnisite, sosyal statü ve bir yere sevginin duygusal yansımalarını içine alan bir kavramdır”. Bazı bilim insanları göre, farklı ‘aidiyet biçimleri’ vardır ve yerlere, topluluklara ve kültürlere olan bağ aidiyet kelimesi dışında farklı kelimelerle de ifade edilebilir (Sıcakkan ve Lithman, 2005: 27).

Çok boyutlu, belirsiz ve farklı biçimlerde tanımlanan aidiyet kavramına nasıl bir analitik çerçeve çizileceği önemlidir. Aidiyet kavramına analitik bir çerçeve çizmeye çalışan Yuval-Davis’e (2006) göre, aidiyet iki boyutludur. Birincisi, aidiyetin duygularla yani kişinin kendini nereye ait hissettiği ile ilgili yönüdür. İkincisi ise, aidiyet politikaları ile ilgili olan sosyo-mekânsal ilişkilerin anlaşıldığı boyuttur. Biz ve öteki kavramsallaştırmasına odaklanıldığı böyle bir bakış açısında duygulardan ziyade söylemsel olan yön öne çıkar. Fenster’in (2005) aidiyet sınıflaması da buna benzerdir. O da aynı şekilde aidiyeti iki boyutlu olarak düşünür. Birincisi, bir yere bağlılığın kişisel tarafı ile yani ‘aidiyet duygusu’nun temelleri ile ilgili olan “kişisel boyut”tur. İkincisi ise “kurumsal, resmi ve kamusal boyut”tur. Vatandaşlık ve buna bağlı olarak bir yere ait olup olmama durumu ile ilgilidir.

Yukarıda ifade edilen analitik çerçeve faydalı olsa da eksiktir. Zira aidiyet aynı zamanda mekânsal boyutu olan bir kavramdır. Hatta aidiyetin mekân ile doğrudan ilişkisi vardır ve

tam da mekânın merkezindedir. Dolayısıyla aidiyet kavramına, doğrudan doğruya, mekânsal bir perspektifle bakmak gerekir. Konu göçmenler olunca bu daha da gereklidir

Bütün bunlardan sonra ifade etmek gerekir ki, aidiyet ve mekân arasındaki ilişki incelenirken konu üç başlık altında ele alınmalıdır. Bunlar; lokasyon, bireysel boyut ve toplumsal boyuttur. Bu üç başlıkla ilişkili olan bütün kavramların bir mekânın içinde gerçekleştiği fikri, aidiyet gibi nispeten ucu açık bir kavramı ele almak açısından oldukça önemlidir. Aidiyetin bireysel boyutu denildiği zaman, duygularla ilgili olan alan kastedilir. 'Kendini nerede rahat hissediyorsun' sorusu esas alınarak, bu paraleldeki sorulara verilen cevapların ışığı altında aidiyet duygusunun yansımaları resmedilmeye çalışılır. Aidiyetin toplumsal boyutu, 'ben ve öteki'; 'benzerlikler ve farklılıklar' kavramlaştırması ile ele alınır. Çıkılan ülke ile gidilen ülke arasındaki farklılıkların ve benzerliklerin toplumsal boyutları ve bunların kişilerin aidiyeti üzerine söylemsel olarak etkileri irdelenir. Ayrıca vatandaşlık kavramı üzerinden kişilerin çıktıkları ülke ve yaşadıkları ülke arasında kurdukları ilişkiler değerlendirilir. Aidiyetin lokasyon boyutu ise, göçmenlerin yaşadıkları mekânları bir çerçeve ve esas kabul ederek bütün aidiyet ilişkilerini inceler.

'Nerelisin ve kendini nereye ait hissediyorsun' sorusu temelinde aidiyet ve mekân arasındaki ilişkinin teorik çerçevesini çizmek ve Londra'daki Türk göçmenlerin çıktıkları ülke ve gittikleri ülke gibi farklı yerler arasındaki bağlarını ve aidiyet duygusunu irdelemek bu çalışmanın temel amacıdır. Nitel yöntemlerden birisi olan derinlemesine görüşme veri toplamak amacıyla yöntem olarak kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme yöntemi, mülakat yapılan kişilerle daha esnek bir sohbe imkân verdiği için yaratıcı yönü de ortaya çıkarır. Araştırmacının zihninde bir sohbet formatı olsa da sohbet esnasında mülakat araştırmacıyı yepyeni konulara götürür. Dolayısıyla bu yöntem sınırlı ve dar olmanın ötesindedir (Fontana ve Frey, 2000). Mülakat yapılan kişilerin çoğunluğunu Kıbrıs ve Türkiye kökenli Türkler oluşturur ve bu kişiler kendi içinde yekpare bir durum göstermemektedir. Toplumsal çeşitliği yansıtmak amacıyla, mülakat yapılan kişileri seçerken mümkün olduğunca cinsiyet farkı, kuşak farkı, ekonomik gelir düzeyi farkı, anavatanından gelen şehirlerin farkı vb özellikler dikkate alınarak seçim yapılmıştır. Toplam 32 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Mülakat yapılan kişileri belirleme de kartopu tarzı benimsenmiştir. Yani mülakat yapılan kişinin tanıdığı vasıtasıyla başka kişilere ulaşılmıştır. Araştırma esnasında yapılan gözlemler ve formel olmayan sohbetler araştırmacının bir diğer veri kaynağıdır. Nicel yaklaşımların aksine nitel yaklaşımın benimsendiği çalışmalarda olduğu gibi bu araştırmacının amacı da hipotezler oluşturup genel ve tek doğrulara varmaktan ziyade olgu hakkındaki çeşitliliği ortaya sermektir. Dolayısıyla, Londra'daki Türklerin aidiyet ve mekân ilişkisine dair genellemeler yapmaktan kaçınılmıştır.

1. LONRADA'DAKİ TÜRK NÜFUSUNA KISA BİR BAKIŞ

İngiltere'ye olan Türk göçlerini dört döneme ayıran Düvel (2000)'in yaptığı sınıflandırmaya göre; birinci dönem, 1940'larda başlar ve 1970'lere kadar devam eden Kıbrıslı Türklerin İngiltere'ye göçüdür. İkinci dönem, Türkiye'deki 1980 askeri darbe sonrası dönemde siyasal karmaşayı sebep gösterip İngiltere'ye göçen Türkiyeli Türklerin göçüdür. Üçüncü dönem, 1990'ların başında Türkiye'nin Kürt kökenli vatandaşlarının daha çok sığınmacı olarak İngiltere'ye yaptığı göçlerdir. Dördüncü dönem, 1990'ların sonlarında Türkiye'den turist, iş adamı, öğrenci, çocuk bakıcısı vizesiyle gelip vize süresini aşarak İngiltere'de kalanlara ait göçlerdir. Sığınması olarak gelenler ile iş ya da eğitim amaçlı gelenlerin aynı oranda fazla olmasına rağmen, 2000'li yılların ortasından sonra Londra'ya eğitim amaçlı göç edenlerin oranı artış gösterir. Bu yönüyle 2000 sonrası göçler eski göçlerden farklılık oluşturur (Uysal, 2014). İngiltere nüfusuna dair temel kaynak her on yılda bir yapılan nüfus sayımı verileridir. 2011 yılı ve öncesindeki nüfus sayımları, İngiltere'de ne kadar Türk var sorusuna cevap vermek için bakılması gereken kaynaklardan biridir. Ancak bu tek başına yeterli değildir. İngiltere'deki nüfus sayımında sorulan soruların cinsi, ülkede bulunan Türk sayısı hakkında kesin bir bilgi veremediği için İngiltere'deki Türk nüfusunun sayısı tartışmalıdır. Nüfus sayımında etnisite ve doğum yeri ülkesi soruları ülkede yaşayan Türklerin kesin sayısını yansıtamamaktadır. "Hangi etnisitedensin?" sorusuna verilecek cevapların şıkları; Beyaz Britanyalı, Diğer Beyaz, Siyahi Karayibli, Siyahi Afrikalı, Asyalı Hintli, Asyalı Pakistanlı ve

diğer etnisiteler gibi geneli kapsar. Dolayısıyla bu soruya verilecek cevaplar arasında Türk şıkkı yoktur ve hangi etnisitedensin sorusuna verilen cevaplara bakarak İngiltere'deki Türk sayısına ulaşamaz. Nüfus sayımının bir diğer sorusu ise, doğum yeri ülkesinin sorulmasıdır. İngiltere'deki Türklerin sayısına ulaşmak için bu soruya verilen cevaplara bakmak da tartışmalıdır. Doğduğu yere göre kişiler sınıflandırıldığında, birinci kuşak Türkler doğum yeri sorusuna Türkiye derken ikinci kuşak Türkler bu soruya İngiltere diye cevap vermektedirler. Dolayısıyla resmi nüfus kayıtlarında İngiltere'de doğmuş olan ikinci ve üçüncü kuşak Türkler Türkiyeli olarak görülmemektedir. Aynı durum Kıbrıslı Türkler için de geçerlidir. İkinci ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türklerin doğum yeri ülkesi İngiltere olduğu için nüfus sayımında Kıbrıs olarak gözükmemektedirler. İngiltere'deki Kıbrıslı Türklerin sayılarına ulaşmak için bir zorluk daha vardır. Kıbrıslı Türkler, doğum yerin neresidir sorusuna Kıbrıs diye cevap verirken Kıbrıslı Rumlar da aynı soruya Kıbrıs diye cevap verdiği için doğum yeri Kıbrıslı olanların ne kadarının Türk ne kadarının da Rum olduğunu ayırmak kolay değildir. Kısacası, İngiltere'deki Türklerin sayısına dair yapılan çalışmalar, bu tartışmalı durumu ifade ettikten sonra hem nüfus verileri hem de kişisel gözlem ve daha önce yapılmış çalışmaları birleştirerek bir nüfus tahmini yapmaktadırlar. Tekrar altını çizmek gerekirse nüfus miktarı hakkındaki verilerin kesin veriler olmadığı akıldan çıkarılmamalıdır.

1950'lerden itibaren Londra'ya göçmeye başlayan Kıbrıslı Türklerin sayısı, Robin ve Aksoy (2001:689)'a göre 100.000'dir. Daha yakın bir tarihte ise Enneli (2005), İngiltere'deki Kıbrıslı Türklerin sayısını 120.000 olarak kabul eder. KKTC Dış İşleri Bakanlığı 2001 yılında İngiltere'de Kıbrıslı Türklerin sayısını 200.000 olarak açıklamıştır. Home Affair Komitesi, 2011 yılında İngiltere'de bulunan Kıbrıslı (Türk ve Rum nüfus beraber) sayısını 300.000 olarak belirtmiştir. Kıbrıs, Türkiye ve Londra merkezli Türk gazetelerinde ve halk arasında Birleşik Krallık'ta bulunan Kıbrıslı Türklerin sayısı genellikle daha daha yüksektir. 2001 yılı nüfus sayımına göre, İngiltere'de bulunan Türkiye doğumlu kişiler 54,079 kişidir. 2009 yılında ONS'nin yaptığı tahmine göre ise, İngiltere'de bulunan Türkiye doğumlu kişilerin sayısı 72.000'dir. Son nüfus sayımı olan 2011 nüfus sayımına göre ise, İngiltere'de bulunan Türkiye doğumluların sayısı 91.115 kişidir ve nüfusun 59,596'sı yani % 65'i Londra'da yaşamaktadır. Home Office ve Londra Türk Konsolosluluğuna göre İngiltere'de bulunan Türkiyelilerin sayısı yaklaşık 150.000'dir. Atatürkçü Düşünce Derneği'nin Londra şubesi, İngiltere'de Türkiye orjinli kişi sayısının 300.000 olduğunu ifade ederken 2011 yılında Londra'yı ziyaret eden Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanı, İngiltere'de Kıbrıslı ve Türkiyeli yaklaşık 400 bin Türk yaşadığını ifade etmiştir. Uysal (2014) ise, İngiltere'de bulunan Kıbrıslı Türklerin sayısını 130.000, Türkiyelilerin sayısını 120.000 olarak ifade eder.

İngiltere'ye göç eden Türklerin büyük bir çoğunluğu Londra'ya yerleştiği için İngiltere'deki Türkler denilince akla ilk gelen yer Londra'dır. Oran zamanla değişse de günümüzde İngiltere'de yaşayan Türklerin yaklaşık yüzde %75'i Londra'da yaşar. (Mehmet Ali, 2001). Yılmaz (2005) ve Ansari (2004)'ye göre Birleşik Krallık'taki Türklerin % 90'ı Londra'da ikamet eder. Türkiye'den Londra'ya göç eden Türkler iş ve barınma sorununu daha kolay çözebilmek amacıyla Kıbrıslı Türklerin olduğu yerlere yerleştiği için Türkiyeli Türklerle Kıbrıslı Türkler içiçedir. Londra'da kuzey-güney ayrımı şehrin birçok alanına yansıdığı gibi göçmen nüfuslarının dağılımına da yansır. Bu bağlamda, Londra'daki Türklerin dağılımı diğer göçmen topluluklarıyla paralellik gösterir. Yani Londra'daki Türklerin büyük bir bölümü Kuzey Londra'daki ilçelerdedir. Londra'da Türk varlığı denildiği zaman ilk olarak akla gelen Enfield, Harringey ve Hackney ilçeleridir. Bu bölgelerde yapılacak kısa bir gezi bile Türk izlerinin görülmesini sağlar. Özellikle ana caddelerdeki dükkânların Türkçe tabelaları bölgedeki Türk varlığının en önemli kanıtıdır. Kuzey Londra'ya göre daha az olsa da, Güney Londra'da Türk nüfusunun yoğunlaştığı ilçeler Croydon ve Lewisham'dır.

Şekil 1: Londra'da Türk Nüfusunun Yoğun Olduğu Yerler

2. AİDİYETİN LOKASYON BOYUTU

Coğrafyanın en temel kavramlarından birisi olan “nerede” sorusuna cevap veren lokasyon ya da coğrafi konumun coğrafyada özel bir önemi vardır. İncelenmekte olan ‘olay’ın olduğu kadar, bizzat herhangi bir mekânın analizinde de her şeyden önce “yer”in bilinmesi gereklidir”(Tümertekin ve Özgüç, 2013: 51). En genel ifade ile göç, bir ‘yer’den başka bir ‘yer’e doğru yaşanan bir olaydır. Buna lokasyonlar arası bir yolculuk da denilebilir. Ancak bu basit bir yolculuk değildir. Tümertekin ve Özgüç (2013: 51)’ün ifade ettiği gibi: “Lokasyon, coğrafyacılar için yalnızca haritalardaki noktalardan biri değildir”. Harita üzerinde çıkılan ülke ile gidilen ülke birer nokta olsa da bu iki nokta arasındaki ilişki daha derin ve kapsamlıdır. Konu bir noktadan başka noktaya göç etmek ve bu göç eden göçmenlerin aidiyet duygusuna dair olunca, ilişkinin derinliği ve kapsamılığı daha da artmaktadır. Hatta karmaşıklaşmaktadır. Lokasyonlar arasındaki yani çıkılan ülke ile göç edilen ülke arasındaki bu derin, kapsamlı ve karmaşık ilişkiyi analiz edebilmek için, ilk önce lokasyonlara ayrı ayrı bakmak gerekmektedir. Daha sonra ise, bu ikisi arasındaki etkileşim ele alınmalıdır. Bir göçmenin aidiyeti denildiği zaman, ilk önce anavatan ve ona dair duygu ve düşünceler; daha sonra ise, göç edilen ülkeye dair duygu ve düşünceler akla gelir. Bütün bunların sentezi ise aidiyete dair yeni bakış açısını oluşturmaktadır. Kıbrıs’tan ve Türkiye’den Londra’ya gelmiş göçmenlerin aidiyet duygusunu en çok etkileyen unsurlar onların anavatanına dair duygu ve düşünceleridir. Göç eden nüfus geldikleri coğrafyadan kazandıkları edinimleri, duygu ve düşünceleri gittikleri yeni mekâna taşır ve zamanla buldukları mekândan elde ettikleri duygu ve düşüncelerle ilişkiler ağı oluşturur.

Kısaca ifade etmek gerekirse, aidiyet ve lokasyon ilişkisi üç başlık şeklinde alınacaktır. Bu başlıkların üzerinde duracağı konular şöyledir: Birincisi, Londra’daki Türklerin anavatanına

dair duygu ve düşünceler. İkincisi, Londra'daki Türklerin anavatana dair duygularına eşlik eden yeni bir yere ya da yerlere ait duygu ve düşünceler. Üçüncüsü ise, Londra'yı yeni yurt edinmiş göçmenlerin bütün aidiyetlerinin bir sentezini oluşturarak yeni bir aidiyet olgusu oluşturması.

2.1 Biricik Olan ve Köklerin Bulunduğu Yer: 'Orada Bir Köy Var Uzakta'

Beşeri Coğrafya'da insan ve mekân arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışan uzun bir gelenek vardır. Bazı coğrafyacılar bu ilişkiyi belirleme için o yere ait olumlu ve heyecan veren duyguların nasıl ortaya çıktığını incelemişlerdir: Brown and Perkins (1992), Relph (1976). Tuan (1974, 1977)'in meşhur 'yer sevgisi (topophilia)' kavramı ve buna bağlı çalışmalar, yerlere ait derin ve olumlu hisleri kavramaya çalışan en önemli örneklerdendir. Tuan'a göre, insanın belli bir yere bağlılığı, o yere ait duyguların oluşumunda oldukça önemlidir ve onun görüşünde mekân yalnız fiziki unsurlar içermez. Bir şehir sadece yollardan, binalardan ve insanlardan ibaret değildir ya da bir ev sadece dört duvar değildir (Fox, 2006). Mekân ayrıca anlamlar, imgeler, hatıralar ve tecrübeler içerir. Bu yaklaşımı benimseyenler insanın köklerinin bağlı olduğu yer ile mevcut olduğu yer arasında derin ve duygusal bir ilişki var olduğunu ifade ederler (Lee ve Hommon, 1993; Buttimer, 1980; Casey, 1998).

O halde, göçmenlerin şu anda mevcut olduğu yerleri anlamak için onların köklerinin ait olduğu yerleri de bilmek gereklidir. Yani Londra'daki Türklerin Londra ile ilişkisi incelenirken göçmenin anlam dünyasını oluşturan köklerinin bulunduğu yere bakılmalıdır. Bu bakış açısına göre, Londra'ki Türklerin anavatana dair duygu ve düşünceleri incelenecektir. Özellikle birinci kuşak göçmenlerin anavatana dair duyguları daha köklüdür ve oraya dair hatıralar hâlâ tazedir. Bu duygular bazen özlem ve hasret şeklinden olabilirken bazen de kırgınlık ve sitem şeklinde olabilmektedir. Kısacası denilebilir ki, anavatana ait duygular otantikdir. Ayrıca, ikinci ve üçüncü kuşağın da anavatana ait duyguları dikkate değerdir. Anavatan olgusu, birbiriyle ilişkili ve bağlantılı birçok duygu ve düşünceyi ortaya çıkarır ve böyle bir bağ ve ilişki bazen felsefi bir anlamdan kaynaklanırken bazen de oldukça pratik sebeplerden dolayıdır. Her ne sebeple olursa olsun, anavatana dair duygu ve düşünceler var olan bir bağ ifade etmektedir. Bu bağ birinci kuşak göçmenlerde çok daha kuvvetliken ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerde nispeten daha zayıftır. Ancak zayıf ifadesinden anavatanla bağın koptuğu anlamı çıkarılmamalıdır. Birinci kuşaklardan farklı bir şekilde de olsa bir bağ vardır. Bu bağ bazen sadece kimliği oluşturan bir bilinç şeklinde iken bazen de arada ziyaret edilen mekânsal bir bağdır. Hatta soyutta olsa bir yerin zihinde karşılığının ve anlamının olması anavatan fikrini bilinçte mekânsallaştırmaktadır. Üçüncü nesil göçmenler arasında hiç Türkiye'ye gitmese ya da çok az gitse bile anavatan bilincinin olması bunun göstergesidir (Tablo 1).

Tablo 1: Anavatana Dair Anlamlar

Anavatan Nedir?	Göstergeler
Ontolojik anlam ve güvenlik	Kök fikri ve otantik duygular
Bir yer sahibi olma	Ata evi, tarla, bahçe, yazlık sahibi olma
Sosyo-mekânsal anlamlar	Kendini güvende hissetme, siyasi düşünce, ideoloji vb.

Londra'ya ilk gelen birinci kuşak Kıbrıslı Türkler için Kıbrıs sürekli zihinlerde yaşayan bir yerdir. Londra'daki Kıbrıslı Türk Yaşlılar Derneği'nin haftalık toplantılarında gözlemlenen sohbetlerde kişilerin konuştuğu konuların başında Kıbrıs'ın gelmesi anavatana aidiyet duygusu ile ilgilidir. Melahat'ın belirttiği gibi Kıbrıs sürekli özlem duyulan bir yerdir:

"Geldiğimden beri hep aklımda Kıbrıs var. Burada iş gücü sahibi olduk ama bir türlü buralı olmadım. Havasını, insanların sevemedim. Londra'ya ilk geldiğim zamanlarda

Kıbrıstan biri geldiği zaman koşa koşa o kişinin yanına giderdim. Kıbrıs ile ilgili havadisler sorardım. Hasret giderirdim. Bahsettiğim yıllar 1965'li yıllar. Şimdi artık yaşlandım. Buralı oldum gibi ama hâlâ Kıbrıs burnumda tüter. Hatırlayınca kederlenirim. Birçok hatıram gözümün önünde canlanır. Londra'da yaşadıklarım bile Kıbrıs'ta yaşanmış gibi gelir bana” (Melahat, 73 yaşında).

Kıbrıs çoğu zaman çocukluk hatıralarıyla özdeşir ya da hatıralar denilince ilk akla Kıbrıs'taki çocukluk hatıraları gelir. Ömer'in ifadelerine göre:

“Ben çocukken bir dondurmacı amca vardı. Mahallelerde sürekli gezerdi bu dondurmacı amca. Biz de peşinden koşardık. Her zaman paramız olmazdı almak için. Peşinden koşardık ki belki bize bedava verir diye. Bir iki defa parasız vermişti. Şimdi hâlâ ne zaman dondurma yesem nerede olursam olayım o dondurmacı amca ve mahallemiz gelir aklıma. O yüzden ben de çocukları dondurma ile sevindiriyorum” (Ömer, 75 yaşında).

Sohbetlerde özellikle Kıbrıs meselesiyle ilgili tartışmalarda Kıbrıs ile olan köklü bağlar ortaya çıkar. Hatta bu bağ geçmiş yani kök duygusuyla ilgili olmakla beraber aynı zamanda güncel siyasetle yani günümüzle de ilgilidir. Dolayısıyla, hem geçmiş ve günümüz hem de kök duygusu ve aktüalite birlikte var olurlar. Birinci kuşak Kıbrıslı Türklerle yapılan bir sohbet esnasında Hasan ve Mehmet arasındaki tartışma günümüz siyaseti ile ilgili olmakla beraber aynı zamanda geçmişte Kıbrıs'ta yaşanmışlıklarla da ilgilidir:

“Hasan: Biz savaştık. İçimizde mücahit olanlar var. Fakat bazıları bu mücadeleyi yok sayıyor. Lüzumsuz sayıyor. Onlara kalsa ülkeyi çoktan kaybetmiştik. İstiyorlar ki Kıbrıs'ı Rumlara verelim kurtulalım... Türkiye olmasaydı şimdi biz olmazdık bile. Herkes unuttu eski acı günleri. Biz demiyoruz ki Rumlarla savaşalım ama onların yaptıklarını nasıl unutturuz biz. Onlar bozdu sulhü ilk önce.

Ali: Hep aynı şeyi söylüyorlar. Geçmişe takılıp kalmışlar. Savaştan önce sorun yoktu. Yine sorunsuz günler olabilir. Barış gelmesi lazım. Biz Kıbrıslıyız. Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumlara birbirine benzer. Aynı yerlerde doğup büyümüşüz. Biz Türkiye'dekilerden, Yunanistan'dakilerden de farklıyız. Bize benzemez onlar. Sanma ki onlar kötüdür diyorum. Ama biz Kıbrıslıyız”. (Hasan, 79 yaşında; Ali, 75 yaşında).

Kıbrıs'a dair konular çeşitli olsa da genel olarak şu sonuca varmak mümkündür; yaklaşık elli yılı aşkın süredir Londra'da bulunan birinci kuşak Kıbrıslı Türkler'in, Kıbrıs ile olan bağı zihnen kuvvetlidir. Ayrıca, zihnen bağlı olmanın ötesinde o bağı kuvvetlendiren fiziki anlamda da bağlar vardır. Çoğu artık emekli olmuş birinci kuşak Kıbrıslı Türkler genellikle yaz tatillerini Kıbrıs'ta geçirir. Kıbrıs'ta da evleri vardır ve bu evler genelde kendileri tarafından inşa edilmiş ya da satın alınmış yeni ve modern evlerdir. Yusuf'un ifadesiyle bu yeni inşa edilen ev aynı zamanda sonraki kuşakları memleket ile buluşturan bir bağıdır:

“Doğup büyüdüğüm ev çok eskimişti. Babam rahmetli olunca o evin yanında bir başka ev inşa ettirdim. Çok büyük ve güzel bir ev. Her yaz gidiyorum oraya. Bazen benim çocuklar torunları alıp gidiyorlar. Böylece baba diyarı şenlenmiş oluyor. Hem de torunlar memleketlerini görmüş oluyorlar” (Yusuf, 73 yaşında).

Kıbrıs'a geri dönme fikri birinci kuşak göçmenler arasında ilk zamanlarda çok yaygın olsa da günümüzde pek yaygın değildir. Bazı kişiler Kıbrıs'a kesin dönüş yapsa dahi bu kesin dönüş yapanların çoğu tekrar Londra'ya geri gelmiştir. Çok çeşitli sebepler olsa da Tekin'in yaşadığı örnek bu olguyu açık bir şekilde ortaya sermesi bakımından dikkate değerdir:

“1961 yılında Londra'ya geldim. Burada epey çalıştım. Ama aklımda hep Kıbrıs'a gitmek vardı. Yeterli birikimi yaptığımı düşününce Kıbrıs'a temelli dönüş yaptım. Orada bir dükkân açtım. Ancak işler iyi gitmemeye başladı. Cepten yemeye başladım. İflas ettim. Kalamadım orada. Sonra mecburen Londra'ya geri döndüm” (Tekin, 78 yaşında).

Geri dönüş fikri bir özlem olarak var olsa bile buna engel olan birçok toplumsal ve ekonomik sebepler vardır. İsmail, geri dönmek istememe sebebini şöyle açıklamaktadır:

“Geri döndüm diyelim ne yapacağım orada. Hastane, ilaç, bakım gibi şeyler Londra’da daha iyi. Devlet bakıyor sana. Bunların hiç biri Kıbrıs’ta yok. Dönenlerin hiç biri yapamadı orada” (İsmail, 74 yaşında).

Kıbrıslı Türklerin Londra’daki göç sürecini farklı kılan ve dolayısıyla aidiyet duygusunu etkileyen en önemli unsurlardan birisi de nüfus ile ilgilidir. Londra’da bulunan Kıbrıslı Türklerin nüfusu neredeyse KKTC’nin nüfusundan fazladır. Hatta çoğu Kıbrıslı Türk’ün akrabası ve arkadaşları Londra’da daha fazladır. Adeta Londra ile Kıbrıs birbirine bağlı iki şehir gibidir. İki yer arasında sürekli bir hareket vardır. Londra, Kıbrıslı Türkler için nüfus açısından ikinci bir Kıbrıs gibidir. Dolayısıyla bu durumun en önemli etkilerinden birisinin de aidiyet duygusuna yansımaları normaldir. Çoğu Kıbrıslı Türk Londra’ya gelirken birçok akraba ve arkadaşıyla geldiği için bir nevi kendileriyle beraber köklerini de Londra’ya taşımışlardır. Ömer’in sözleri bunu özetler niteliktedir:

“1972 yılında Londra’ya geldim. İlk başlarda gelmek istemiyordum ama neredeyse bütün akrabalar Londra’ya gidince ben de mecbur geldim gibi. Bütün her şeyimizle buraya geldik. Kıbrıs’ta hâlâ yakınlarım var ama Londra’da daha fazla. Kıbrıs’a gittiğimde konuşacak kimse yok. Bütün tanıdıklar Londra’da” (Ömer, 75 yaşında).

İkinci kuşak ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler’in Kıbrıs’a dair duygu ve düşünceleri birinci kuşaktan farklıdır. Çoğu Londra’da doğmuş ve büyümüş olan ikinci ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler için Kıbrıs bir ata diyarıdır. Bir bilinç olarak Kıbrıslı Türk olma bilinci vardır ancak mekâna dair hatıralar Londra’ya aittir. Aileden ve toplumsal çevreden duyulanlar ve öğrenilenler bu kuşakların Kıbrıs’a dair duygu ve düşüncelerini etkiler. Aynı zamanda yazları Kıbrıs’a yapılan ziyaretler de Kıbrıs’a dair aidiyeti etkileyen önemli bir öğedir. Londra’daki Türk okulları, evde Kıbrıs’a ait televizyon kanallarının izlenmesi, Londra’daki Türk akrabalar Kıbrıs’a ait aidiyet duygusunu besler. Bütün bunlara rağmen denilebilir ki, ikinci ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler için Kıbrıs kimliğinin oluşmasını etkileyen ve büyük bir anlamı olan ata memleketidir. Fakat bu anlamların ötesinde mekâna dair somut bağlar Londra’ya aittir. İkinci ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler eğitimlerini Londra’da aldıkları için ve Londra’da büyüdükleri için formasyonları da İngiliz kültürünün içinde oluşmuştur. İkinci ve üçüncü kuşaklarda Londra ve Kıbrıs arasındaki duygulara dair gerilim ve gelgitler yoktur ya da azdır. Birinci kuşaklarda ve bazı ikinci kuşaklarda bu duygusal gerilimi ve gelgitleri görmek çok daha mümkün iken ikinci kuşağın çoğu ve üçüncü kuşağın neredeyse tamamı için Londra ve Kıbrıs birbirine zıt yerler değildir. Kısacası, Londra ile Kıbrıs siyah ile beyaz gibi biri diğerine tercih edilecek bir olgu değildir. Londra’ya dair aidiyet ifade edilirken Kıbrıs’a dair duygu ve düşünceler daha rafinedir. Aysu’nun ifadelerine göre:

“Londra’da doğdum ve burada büyüdüm. Burada okula gittim. Ama Kıbrıslıyım. Kıbrıs’ı bilmiyorum fazla. Ama çok seviyorum. Çünkü biz oralyız” (Aysu, 28 yaşında).

Özellikle üçüncü kuşak için Kıbrıs denilince hemen akla doğaya ait özelliklerin gelmesi dikkate değerdir. Bunda yazın tatile Kıbrıs’a gitmenin de etkisi vardır. Londra’da yaşayan üçüncü kuşaklar için Kıbrıs, doğası güzel olan ve yazın tatil yapılacak bir yerdir. Bu tip ziyaretler zamanla Kıbrıs’a dair duygu ve düşüncelerin derinleşmesine de sebep olmaktadır. Ceyda’nın ifadesi ile:

“Kıbrıs buraya benzemiyor. Havası çok güzel. Sıcak. Denizi güzel. Londra’da yağmur var ama orada hiç yağmur yok. Yüzmeyi seviyorum. Her yaz Kıbrıs’a gidelim istiyorum” (Ceyda, 17 yaşında).

Sonuç olarak, ikinci ve üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler için Kıbrıslı olmak, mekânsal bir bağdan ziyade yaşanan ülkede yani İngiltere’de kimliği oluşturan unsurlardan birisidir.

Türkiye’den Londra’ya göç etmiş olan göçmenlerde de benzer bir durum vardır. Yani birinci kuşak göçmenlerin Türkiye’ye olan bağları ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlere göre daha kuvvetlidir. Birinci kuşak göçmenler için Türkiye geçmişe ait hatıraların olduğu ve günümüzde de her yönü ile takip edilen, ilgi duyulan, ziyaret edilen ve sürekli özlem duyulan bir ülkedir. Türkiye’den on sekiz sene önce gelmiş ve ev hanımı olan Ayşe memleket özlemini şöyle ifade etmektedir:

“Buraya bir türlü alışamadım. Sevmiyorum da. Bir ömür geçse de alışamam. Türkiye burnumda tütüyor. Sürekli özlüyorum. Yazın gittiğim zaman geri Londra'ya gelesim gelmiyor. Ayaklarım hiç çekmiyor. Eşim ve çocuklarım olmasa hiç Londra'ya gelesim gelmiyor. Ama hayat işte. Mecbursun” (Ayşe, 37 yaşında)

Türkiye'den göç etmiş birinci kuşak için Türkiye o kadar önemlidir ki çoğu göçmenin öldüğü zaman kendi memleketine defnedilmek istemesi birinci kuşak göçmenlerin anavatan aidiyetlerini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Londra'da cenaza levazımatacısı şirketi olan Aslan'ın ifadelerinde bunu görmek mümkündür:

“Buraya ilk gelen yaşlılar bütün yakınlarına tembih ederler, aman bizi buralara gömmeyin diye. Hatta bazıları bizi buraya defnederseniz hakkımızı helal etmeyiz derler. Kendi memleketlerine, kendi köylerine gömülmek isterler. Gerçi az da olsa yaşlılar arasında buraya defnedilen vardır. Burada doğanlar için Londra'ya defnedilmek sorun değildir. Zaten onlar buralı olmuşlardır” (Aslan, 45 yaşında).

Kısacası, hem Kıbrıslı hem de Türkiyeli göçmenler için anavatan özellikle birinci kuşaklarda köklerin ve hatıraların olduğu bir yerdir. Aynı zamanda bu bağ zihnen sürdüğü gibi fiziksel olarak da sürer. Özellikle yaz tatillerini anavatanında geçiren bu göçmenler için anavatan özlem duyulan ve duygusal olarak ait olunan memleket demektir.

2.2 Birçok Yere Ait Olma: 'Bize Her Yer Vatan' ve Bir Yere Ait Olmama

Küreselleşmeyle beraber ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesine bağlı olarak insanların birden çok yer ile bağlantı kurması daha kolaydır. Hal böyle olunca, göçmenlerin anavatan ve yaşadıkları ülke ile bağları eş zamanlı olarak daha da yoğunlaşır. Hatta yine küreselleşmeye bağlı olarak dünyanın diğer yerleriyle de bağlantı kurmak kolaylaşmıştır. Artık insanları etkileyen birçok yer olduğu için onların aidiyet duyguları da o yerlere bağlı olarak çeşitlilik gösterir. Buna göre, küreselleşme çağında sürekli hareket halinde olan bireylerin aidiyetlerini anlamak için sadece köklerinin bulunduğu yere bakmak yeterli değildir. Çünkü bu çağda bir insanın sadece bir yerde kökünün bulunduğu olgusu gerçekliği kavramak için eksik kalmaktadır.

Bu alanda yapılmış birçok çalışma, insanların birden fazla yere nasıl bir aidiyet duygusu geliştirdiğinin karmaşık yapısını izah etmeye çalışmaktadır. Başka çalışmalarda ise, sürekli hareket halinde olan kişilerin sadece bir yere ait güçlü bağlar geliştirmesinin zor olduğuna dairdir. Bu yaklaşımı eleştiren çalışmalara göre ise, hareket halinde olmak ile bir ülkeye ya da bölgeye ait olmak birbirinin zıddı şeyler değildir. Yani sürekli hareket halinde olma aidiyeti etkiler ancak insanın bir yerle olan bağını toptan koparmaz. Her ne olursa olsun, çoğu bilim insanı, yeni bir dönemde olduğumuza dair hem fikirdir (Astonish, 2010). Kısacası, günümüzde anavatan, yurt, ulus, küreselleşme ve hareketlilik kavramları yeni anlamlar kazandığı için bu durumdan göç, mekân ve aidiyet kavramları da etkilenmiştir. Dolayısıyla bir göçmenin aidiyeti sadece bir yere bağlı olarak ele alınmamalıdır. Çünkü küreselleşme bilhassa göçmenleri birden çok yere bağlayan bir olgudur. Massey (1994)'in 'ilerlemeci yer duygusu (progressive sense of place)' ifadesinden hareketle, Jacobs (2004:167)'şöyle der: “Yerleşme, sadece yeni bir yer ile ilgili bir kavram değildir. O birden çok yer ile ilgili bir şeydir”. Bu kavramsallaştırma önemlidir. Buna göre, göçmenlerin ait oldukları yer incelenirken 'burası' ile 'orası' ya da 'çıkılan ülke' ile 'gidilen ülke' arasında keskin sınırlar çizmek, o yerlere ait duyguları anlamak için yetersizdir. Bu durum göçmenlerin ve daha birçok insanın aidiyet duygusunu etkileyen birden çok yerin olduğunun işaretidir. Jacobs (2004)'un ifadesi ile göçmenlerin mekân ile kurduğu ilişkiyi anlamak için lokasyonların 'birbirine dikişle tutturulmuş yerler' olduğunu göz önüne almak gerekmektedir. Yani göçmenler sadece bir yere ait olmaktan ziyade, eş zamanlı olarak, 'hem orada hem de burada'dırlar. Anavatan ve yaşanan ülkeye dair duygu ve düşünceler birbirine girmiştir ve birbirine girme hali kişinin aidiyet duygusunu etkileyen en önemli öğedir.

Ayrıca ifade edilmesi gereken bir diğer husus ise, hem orada hem burada olma hali her zaman mekâna dair olumlu ve güzel duygular şeklinde yansımamaktadır. Bazen bu durum 'hiç bir yerde olmama' ya da 'ne orada ne burada' olma şeklinde de olmaktadır. Göçmenler arasında yersizlik ve yurtsuzluk duygusu kişinin mekâna dair aidiyetinin bir diğer

yansımasıdır. Hatta bu durum bazen mutlak aidiyetsizlik şeklinde de ifade edilebilir. Jacops'un metaforundan hareketle bu durum yerlere ait dikişlerin sökülmesidir. Ayrıca küresel dünyada yaşadığı için tüm mekânları aştığını ve dolayısıyla dünyada her yere ait olduğunu ifade eden göçmenler de vardır. Bunlar genelde profesyonel iş sahipleridir ya da mesleği sürekli farklı yerlerde bulunmakla ilgilidir (Tablo 2).

Tablo 2: Birçok Yere Ait Olmaya Dair Anlamlar

Nerelisin?	Göstergeler
Hem orali hem buralı	Londra ve Türkiye'ye dair olumlu duygular ve düşünceler
Ne orali ne buralı	Yersizlik ya da bir yere ait olamama duygusu.
Dünya vatandaşı olma	Her yerde olabilirlik, dünyanın her yerinin aynı olması fikri

Sohbetler ve mülakatlar esnasında Kıbrıs ve Londra ya da Türkiye ve Londra arasındaki bağa işaret eden birçok öge gözlenmiştir. Akraba, arkadaş, siyaset, kültür, takım tutma, ticaret vb unsurlar Londra'daki Türklerin yerler arasındaki bağını sağlar. Bu noktada bu öğelerin tek bir yere ait değil, iki yönlü olduğunu ifade etmek gerekir. Ailesi Türkiye'den göçmüş ve kendisi Londra'da doğmuş olan on beş yaşındaki Kaan'a hangi takımı tuttuğu sorulduğu zaman verdiği cevap bu iki yönlülüğün göstergesidir:

“Hangisi? Türkiye'deki takımımı mı soruyorsun, yoksa İngiltere'dekini mi?.. Türkiye'deki takımım Galatasaray. İngiltere'deki takımım ise Arsenal” (Kaan, 15 yaşında)

Londra'daki Türklerin çoğu, 'hangi takımı tutuyorsun' sorusuna, genelde, yukarıdaki cümleye benzer cevap verdikleri için hem Türkiye'den hem de İngiltere'den takım tutmaları iki yerde olmalarının en güzel göstergesidir. Özellikle gençler arasında İngiltere ve Türkiye haricinde dünyanın başka yerinden bir takımın tutulması ise küreselleşme ile diğer yerlere olan bağın artması ile açıklanabilir. Londra'daki Kıbrıslı birçok kişinin Türkiye'deki futbol takımlarından birini tutması ise Kıbrıs ile Türkiye arasındaki bağın göstergesidir. Ayrıca ilginç olan bir durum ise üçüncü kuşak Kıbrıslı Türklerin çoğunun sadece İngiltere'ye ait takım tutmalarıdır. Futbolu popüler kültürün bir ürünü kabul edersek, üçüncü kuşak Kıbrıslı Türklerin çoğunluğunu İngiltere'ye ait unsurlar daha çok etkiler.

Benzer olgu dinlenen müziklerde de kendini gösterir. Birinci kuşak ve ikinci kuşak Kıbrıslı Türkler daha çok Türk müzikleri dinlerken üçüncü kuşak Kıbrıslı Türkler arasında Türk müziğine ilgi olmadığı gibi konuyla ilgili bilgileri de çok azdır. Türk okullarında ya da ailenin gayretleri ile öğrenilen istisna şarkı ve türkülerin haricinde diğer bütün müzikler İngiliz kültürene ya da popüler kültüre aittir. İngiltere'de yaşamak böyle bir olgunun bir sebebi iken popüler kültürün etkileri de diğer bir sebeptir. Ancak yine de düğün, eğlence, milli bayramlar gibi önemli günlerde Türk kültürüne ait öğeler çocukları etkiler. Türkiyeli göçmenlerde ise durum biraz daha farklıdır. Türkiyeli göçmenlerin birinci kuşağının müzik zevki büyük ölçüde Türkiye'ye aittir. İkinci kuşakta ise İngiltere'deki popüler kültürün etkilerine bağlı olarak bir müzik zevki gelişirken Türkiye'nin de geleneksel ve popüler kültüründen etkilenme vardır.

Bir futbol takımı tutma ya da hangi tür müziklerin dinlendiği ile aidiyet arasındaki ilişki yüzeysel gibi görülebilir. Bu nispeten doğrudur. Çünkü küreselleşme ile birlikte artık popüler kültüre ait unsurlar dünyanın her yerinde az ya da çok benzer etkilere sahiptir. Bu olguları esas alarak göçmenlerle ilgili çok köklü bir aidiyet ilişkisi kurmak sakıncalıdır. Ancak unutulmamalıdır ki bir tane popüler kültür yoktur ve Türkiye'deki popüler kültürün İngiltere'deki genç göçmenleri etkisi vardır. Genel olarak şöyle denilebilir; Londra'daki Kıbrıslı Türk çocuklar ve gençler daha çok İngiliz popüler kültüründen etkilenirken, Türkiyeli göçmenler hem İngiliz hem de Türk popüler kültüründen etkilenirler. Yüzeysel olsa bile

popüler kültürlerin üzerinden bile göçmenlerin hangi popüler kültürden daha fazla etkilendiklerine bakarak aidiyet ile ilişki kurulabilir.

Kuşaklar arasında anavatan ile Londra arasındaki bağılılık dereceleri farklı farklı da olsa, göçmenlerin çoğunda iki yere ait olma olgusu yaygındır. Birinci kuşaklarda terazinin kefesi anavatan yönüne doğru ağır basarken ikinci ve üçüncü kuşaklarda Londra yönüne doğrudur. Ama her ikisinde de hem anavatana hem de İngiltere'ye ait olma durumu söz konusudur. Birinci kuşak Kıbrıslı bir Türk olan Osman'ın ifadesiyle:

“Elli küsür sene oldu buraya geleli. Ben buraya geldiğimde delikanlı idim. Bir yarımı Kıbrıs'ta bıraktım. O en güzel delikanlılık zamanlarını. Sonra buraya geldim. Çalıştım. Sürekli çalıştım. Çoluk çocuk büyüttük. Çocuklar büyüdü iş gücü sahibi oldular. Evlendiler... Arada Kıbrıs'a tatile gidiyoruz. Emekli olduktan sonra ben daha çok gitmeye başladım. Çocukların işi gücü olduğu için onlar fazla gidemiyorlar. Ben gidiyorum. Şimdi artık bir ayağım Kıbrıs'ta biri Londra'da” (Osman, 75 yaşında).

Bu durumu Türkiyeli Türklerde de görmek mümkündür. Birinci kuşak Türkiyeli bir göçmen olan Kamil'in emeklilik yıllarında gezme hikâyesi, ait olunan yerler hakkında çıkarımlar yapmak için dikkate değerdir:

“Ben aslen Gümüşhaneliyim. 1985'te Londra'ya geldim. Ama daha öncesinde İstanbul'a göç etmiştim. Sonra da Londra'ya... Burada inşaat işçiliği yaptım. İngiltere'de birçok yere gittim. Emekli olunca vaktimin bir bölümünü Türkiye'de bir bölümünü de Londra'da geçiriyorum. Gümüşhane' de bir evim var. İlk önce oraya gidiyorum. İstanbul'da da bir evim var. Vaktimin bir bölümünü de orada geçiriyorum. Genelde yazın Türkiye'deyim. Bir kızım Almanya'da evli. Arada onun yanına da gidiyorum. Hep Türkiye'de kalmayı düşündüm bir ara. Ama yapamadım. Çoluk çocuk ve arkadaşlar Londra'da. Hep Londra'da da duramıyorum. En iyisi yazın Türkiye'ye gitmek. Kışın Londra'da kalmak” (Kamil, 55 yaşında).

Hem orada hem burada olma hali yalnız fiziksel bir durum olmanın ötesinde anlamları ve çağrışımları olan bir olgudur. Yani hem anavatanda hem de Londra'da olma hali, zihinlerde ya da düşüncelerde eş zamanlı olarak yaşanır.

Aidiyetin çoklu yerlerle ilişkisi her zaman birden çok yere ait olmak şeklinde değildir. Bazı durumlarda, tam tersi şekildedir. Yani hiçbir yere ait olmama ya da ne orada ne de burada olma hali de söz konusudur. Küreselleşme ile yerler arasında dikiş tutturulması metaforu kullanılırsa, bu durum kişinin ait olduğu yerlere dair dikişin sökülmesi ya da patlaması olarak da ifade edilebilir. Türkiye'de üniversite eğitimini tamamladıktan sonra Londra'ya gelen Esra'nın duyguları bu olguya örnektir:

“Aslında ben kendimi hiç bir yere ait hissetmiyorum. Ne Türkiye'de kendimi mutlu hissediyorum ne de Londra'da. Tamam, hem Türkiye'de hem de Londra'da sevdiğim şeyler var ama her ikisi de boğuyor beni. Şu an dünyanın bir başka yerinde olsam da fark etmezdi. Aynı hislere sahip olurdu. Türkiye'deyken her şeyden nefret ederdim. Sanki bütün kötülükler üzerime geliyormuş gibi hissederdim. Daralırdım. Eğer Londra'ya gidersem herşey düzelecek diye düşünmüştüm. İdealize etmiştim. Buraya geldim. Burası da zamanla aynı olmaya başladı bana. Hatta daha kötü oldu. Havasından tutta geçim zorluğuna kadar. Sonra gördüm ki buranın da oradan farkı yok. Her yer aynı. Belki de sorun ben de. Bilmiyorum” (Esra, 27 yaşında).

Kıbrıslı bir Türk olan İsmet'in duyguları Esra'nın ki kadar olumsuz olmasa da bir yere ait olamama durumu onda da vardır:

“Bütün ailem Londra'da. Artık buralıyım. Ama çocukluğum ve gençliğim Kıbrıs'ta geçti. Normalde iki yerin de güzel olması lazım. Ancak Kıbrıs'a gittiğim zaman içimde bir şeylerin eksik olduğunu anlıyorum. Duramıyorum orada. Londra'ya geldiğim zaman da bir şeyler eksik. Her iki yerde de bir eksiklik var. Ben öyle hissediyorum” (İsmet, 70 yaşında).

Bir yere ait olmama hissi her zaman keskin sınırları olan bir duygu değildir. Konjektürel olduğu gibi birbirine girmiş duygular şeklinde de olabilmektedir. Mesela, on beş sene önce

Londra'ya gelmiş ve ev hanımı olan Hatice'nin hisleri çok boyutludur ve eş zamanlı olarak birçok durumu yansıtmaktadır:

“Türkiye'yi özlüyorum. Bütün ailem orada. Sürekli telefonda ve internette konuşuyoruz. Londra'da Türklerden oluşan bir arkadaş çevrem olmasa zaten çoktan patlardım. Onlarla vakit geçirmek biraz rahatlatıyor beni. Ama yine de o an bile Türkiye'de olmayı istiyorum. Yazları Türkiye'ye gittiğimizde ilk zamanlar güzel geçiyor. Hasreti giderdikten sonra Londra'yı özlüyorum. Hatta o canımın sıkkın olduğu zamanları bile özlüyorum. Yani nereye gitsem bir sıkınlık hali oluyor” (Hatice, 37 yaşında).

Özellikle profesyonel mesleklerde çalışan ve eğitilmiş olan göçmenler için birden çok yere ait olma hissi kendini 'dünya vatandaşı' olma şeklinde gösterir. İşi ve eğitimi gereği dünyadaki her türlü gelişime açık olan bu kişiler kendilerini belli bir yere ait hissetseler de diğer göçmenlere göre bu olgu biraz daha gevşektir. Londra'da aylık bir dergi olan T-vine'nin sahibinin ifadelerine göre:

“Ben Londra'da doğdum. Londra'lıyım. Ama atalarım Kıbrıslıdır. Kıbrıs Türküyüm yani. Kendimi tanımladığım zaman, Britanyalı Kıbrıslı Türk (British Cyprus Turkish) olarak tanımlıyorum. Kıbrıs'a, İstanbul'a ve dünyanın birçok yerine gidiyorum. Vazgeçemediğim şehir Londra ama oradan hariç yerlerde de yaşıyorum. Yani dünyanın her yeri benim içinmiş gibi”. (Sibel, 45 yaşında)

Kısaca ifade etmek gerekirse, göçmenler için birden çok yere ait olma hissi eskiden beri var olan bir olgu olsa da küreselleşmeyle birlikte bu durum daha belirgin olduğu kadar farklı bir boyut kazanmıştır. Hem Kıbrıslı hem de Türkiyeli göçmenlerde birçok şekilde kendini gösteren bu olgu bazen hem anavatana hem de göç edilen yerlere aynı anda ait olma şeklinde; bazen ne anavatana ne de göç edilen yere ait olma şeklinde; bazen de anatan ve göç edilen yerlerin üstünde bir dünya vatandaşı olma şeklinde yansır.

2.3 Yeni Bir Yer Yeni Bir Aidiyet: 'Biz Artık Londralıyız'

'Kök salmak' kelimesi bir metafor olarak kullanılarak daha önceki bölümlerde 'Londra'daki Türkler' bakış açısıyla ele alınan konu, bu bölümde 'Londralı Türkler' bakış açısıyla ele alınacaktır. Londra'daki Türkler denildiği zaman sanki dışarıdan gelen ve ilave olan bir unsurmuş gibi algılanırken, Londralı Türk dendiği zaman, o şehrin içinde olma ve orayı özümseme hali kastedilir. Artık bir evrilme ve bir oluşum söz konusudur.

Derin bir duygu olan köklerin bir yere ait olması, daha önceki bölümlerde ele alındığı gibi, göçmenlerin köklerini oluşturan ve anavatana dair duygu ve düşünceler göçmenlerin ontolojik varlıklarıyla ilgilidir. Hatta anavatan çoğu göçmen için varlık sebebidir de denilebilir. Ancak göçmenler göç ile beraber, birçok yerden etkilenmeye başladıkları için bu etkileşim yeni yerlere dair duygular oluşturur. Daha önceki bölümlerde, bu iki yaklaşım ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu bölümde ise, bunlar ayrı ve birbirinden bağımsız düşünülmemelidir. Göçmenlerin yaşadıkları yer olan Londra, bir mekânsal çerçeve kabul edilip bu iki yaklaşım bir bütün olarak ele alınacaktır. Diğer iki yaklaşım zamanı dondurarak olgulara bakma çabasıyla göçmenlerin Londra'yı yurt edinmeleri ve orada var olmaları durağan değildir. Yaşanan o anı ifade eder ve içinde geçmişe dair izler ve geleceğe dair beklentiler taşır. Kısacası, Londralı Türkler denildiği zaman, göçmenlerin anavatan ve yaşanılan yere dair özelliklere sahip olmasıyla beraber aynı zamanda, bütün özellikleri kendi içinde yeniden yaratan ve yorumlayan göçmenler kastedilir. Bu bağlamda, Londra bütün yerlere ait imgelerin, anlamların ve aidiyetlerin birleştiği bir yer ya da kök saldıgı bölge olarak düşünülebilir.

Osman Balıkcıoğlu, hem kendi yaşam öyküsünden kesitlerin olduğu hem de birçok göçmene dair tasvirlerin yapıldığı 'Londralılar' adlı kitabının önsözünde Kıbrıslıların Londralı olma durumunu şöyle anlatmaktadır:

“Londralılar, Londra'da yaşayan ya da yaşamak zorunda kalan Kıbrıslı Londralılar. Londralı mıdır, yoksa Kıbrıslı mıdır onlar? Kıbrıslılıklarını korumaya, ona sınıksız sarılmaya çalışırken yoğruldukları Londra yaşamında yepyeni bir kimlikle ortaya çıkan Kıbrıslı Türk Londralılar onlar... Kıbrıs'ı hep yüreklerinin derinliklerinde yaşayan, ancak yıllar geçtikçe

artan özlemin, sadece uzaktan sevebilmek olduğunu anlamaya başlayan, biraz kırgın, biraz küskün tavırlarla kendilerini, aslında ondan kopamadıkları, ona alıştıkları Londra'ya teslim eden Londralılar... Hep Kıbrıs'a dönüş hayalleriyle başlayan, ama yaşamın gerçekleriyle yüzleşince Londra'ya adeta kök salan Londra'luların yaşam öyküsü..." (Balıkcıoğlu, 2012: 3).

1972 yılında Londra'ya gelen yazar bütün kitabı boyunca çevresinde bulunan dost ve akrabalarını anlatır. Anlattığı hikâyeler kendisi gibi birinci kuşaktan kişilere aittir. Bu yaşam öykülerinde bütün göçmenler acılarıyla, hüznleriyle, kırgınlıklarıyla, hayal kırıklıklarıyla; kısacası tüm duygularıyla beraber bu yeni mekânı yurt edinmişlerdir. İsteseler de istemeseler de artık Londra'ya aittirler. Londra'da doğup büyüyen ikinci ve üçüncü kuşaklar için kök salma ifadesinin daha da derinleşerek devam ettiği ayrıca söylenmelidir. Türkiyeli Türklerde de benzer durum gözlemlenir. Kıbrıslı Türkler'den daha sonra Londra'ya gelen Türkiyeli Türkler de artık Londra'ya kök salmaya başlamışlardır. Londra'daki Türkiyelileri birinci ve ikinci kuşak göçmenler temsil etmektedir. Kıbrıslı Türklerle göre daha yenidirler ancak Kıbrıslı Türkler için geçerli olan birçok olgu Türkiyeli Türkler için de geçerlidir.

Londra'yı yurt edinmek aynı zamanda uzun bir mücadelenin yansımasıdır. Başka bir yerde kendi varlığını yeniden inşa eder. O yüzden şehirle ontolojik ilişkilerin kurulması da normaldir. Güner'in ifadesine göre;

"Londra'ya ilk geldiğim zaman hiç bir şeyim yoktu. Sıfırdan başladım. Çalıştım didindim. Tırnaklarımla kazıyarak bir şeyler yapmaya çalıştım. Bazen çok sefalet çektim. Çok acılar çektim. Özlemler duydum ama yılmadım. Uğraştım, didimdim. Şükür ki bir noktalara geldim. Geriye dönüp baktığımda o günler ne kadar sıkıntılı da olsa özlerim. Bir mücadele vermişim çünkü. Londra aslında beni var eden bir yer" (Güner, 55 yaşında).

Bu ontolojik var oluş ile şehir çoğu zaman romantize edilir. Ne kadar çok kızılırsa kızılınsın, Londra artık vazgeçilemeyen ve bırakıp gidilemeyen bir yerdir. Kaya'nın söylemelerinde olduğu gibi nefret ve tutkuyla karışık bir bağ vardır:

"Londra çok şey aldı benden. Ömrümü aldı. Gençliğimi aldı. Bazen sadece köpek gibi çalıştığım oldu. Çalışmaktan başka bir şey yapmadığım zamanlar da oldu. Ama çok eğlendiğim zamanlar da oldu. Hele gençlik zamanlarında gece ne kadar yorgun olursam olayım arkadaşlarla çapkınlık yapmak ve âlemlere gitmek çok güzeldi" (Kaya, 43 yaşında).

Londra'da var olma ya da tutunma çabası kendini ilk önce ekonomik alanda gösterir. Çünkü en acil ihtiyaç duyulan şey, hayatı devam ettirebilmektir. Ancak bu acil ihtiyaçların ötesinde ekonomik olarak belli bir seviyeye ulaşma ya da zengin olma çabası da şehirle kurulan bağı etkiler. Bu uğurda çekilen zahmetlerden sonra belli bir ekonomik seviyeye erişmiş olmak ve maddi varlıkları yeni ülkeye borçlu olmak Londra'yı yurt edinmiş olmanın da en önemli göstergelerinden birisi olur. Ziya'nın dediği gibi;

"Buraya geldiğimden beri çalıştım. Birçok işe girdim. Dükkânlar açtım. Epey mal mülk sahibi oldum. Burada evim var. Arabam var. İş yerim var. Geçimimi sağlayan her şey burada. Başka bir yerde olsam ne iş yaparım bilmiyorum" (Ziya, 53 yaşında).

Londra'da var oluş ya da Londralı olmak sadece ekonomik boyutları olan bir olgu değildir. Bütün bir hayatı içine alır. Hayata dair bütün bu öğelerin başında da bireyin kişiliğini ve kimliğini oluşturan eğitim faaliyetleri gelir. İkinci ve üçüncü kuşaklar Londra'da doğup büyümüşlerdir ve eğitim almışlardır. Dolayısıyla birçok şeye ebeveynlerinden farklı bakarlar. Birinci kuşaktan olan Hanife kendi çocukları arasındaki farkı şöyle ifade etmektedir:

"Ben buraya sonradan geldim. Yarı buralı gibiyim. Ama çocuklarım öyle değiller. Onlar burada doğdular, büyüdüler ve okula gittiler. Benim bir yarım Kıbrıs'ta ama onlar buradan başka yer bilmiyorlar. Bilseler de bir yabancı yermiş gibi geliyor onlara. Ben ne kadar uğraşsam da tam Londra'lı olamam. Onların böyle bir uğraş vermesine gerek yok" (Hanife, 56 yaşında).

Londra'da doğup büyüyen Selen için Londralı olmak ya da Londra'da Türk olmak zamanla bilincine vardığı ve üzerine pek düşünmediği ama zamanla sosyal çevre ile beraber gelişen bir olgudur:

“Ben Güney Londra’da okula gittim. Okulumuzda hiç Türk yoktu. Arkadaşlarım hep İngiliz idi. Kendimi onlardan farklı hissetmiyordum ama zamanla onlardan farklı olduğumu da anlamaya başladım. İlk önce isimler farklıydı. Arkadaşlar gece geç vakit bir yere gideceği zaman ailem bana izin vermiyordu. Bu duruma çok üzülürdüm. Neden gidemem diye de anneme ve onun savunduğu şeylere kızardım. Herkes Noel’i kutlarken biz kutlamazdık... Üniversite’de hukuk bölümünü bitirdim. Sonra kuzey Londra’da bir firmada işe girdim. Müşteriler genelde Türktü. İki dilli olmanın çok faydalı bir şey olduğunu o zaman gördüm. Aynı zamanda Londra’da bu kadar çok Türk’ün olduğunu bu işe girince gördüm. Eskiden nereli olduğum sorusu aklıma gelmezdi. Şimdi bu soruyu sen bana sorduğun zaman ben ‘Londralıyım ve Britanyalı bir Kıbrıslı Türk’üm’ diyorum” (Selen, 26 yaşında).

İyi eğitim almak ve dünyaya açılmak kimlikleri etkilediği gibi aidiyetleri de etkiler. Dünyanın çoğu yerinde çalışabilme imkânına sahip kişilerin hem atalarının memleketine hem de doğup büyüdükları ülkeye dair aidiyetleri böylece farklı bir boyut kazanır. Londra’da aylık İngilizce bir derginin sahibi olan İrem’in mekân ve aidiyete dair ifadeleri dikkate değerdir:

“Ben Londra’da doğdum, büyüdüm ve okula gittim. Ayrıca iki yıl Kıbrıs’ta çalıştım. Rauf Denктаş ile çalıştım. Türkiye’de de bir yıl çalıştım. Benim için Londra birçok sebeplerden dolayı yegâne ve en önemli yerdir. Ancak Kıbrıs’ta kendimi evimdeymiş gibi hissederim. Türkiye’de kendimi rahat hissederim. Ama yine söylemem gerekirse diğer aidiyetlerle beraber asıl ben Londra’ya aitim” (İrem, 51 yaşında).

Göçmenlerin Londra’yı yurt edinmelerine ya da artık bu yeni şehirde varolmalarına dair örnekler çoğaltılabilir. Bu örneklerde altı çizilmesi gereken Londra’nın kimlik ve aidiyet oluşumunda en başat öge olduğudur. Bütün aidiyetlerin birleşme noktası Londra’dır ve bu buluşma noktasında ortaya çıkan kimlik ve aidiyet yepyeni bir olgudur. Göçmenlerin Türk olduklarına ama aynı zamanda Britanya vatandaşı bir Londra’lı olduklarına ve Londra’dan vazgeçemediklerine dair söylemler bu olgunun en basit düzeyde yansımasıdır. Ait hissedilen bütün yerlerin birleşme noktası olarak Londra aidiyetlerin sürekli yeniden üretildiği ve şekillendiği bir yerdir.

SONUÇ

Her göçmen topluluğunda olduğu gibi Londra’daki Türklere de oldukça karmaşık bir yapı söz konusudur. Bu karmaşıklık yaşanan ülkenin sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik olarak birbirine geçmişi ifade ettiği kadar topluluğun kendi içindeki çeşitliliği de ifade eder. Yani Londra’daki Türklere denildiği zaman yekpare ve tek tip bir topluluğun varlığı söz konusu değildir. Hem Kıbrıs’tan hem de Türkiye’den Londra’ya gelen göçmenler anavatanındaki bütün çeşitlilikleri Londra’ya taşıdıkları için Londra’daki Türk nüfusun yoğun olarak bulunduğu yerlere ‘Küçük Kıbrıs’ ya da ‘Küçük Türkiye’ denmesi bir rastlantı değildir. Tam da bu noktada coğrafi bir bakış yani mekân perspektifli bir bakış, Londra’daki Türk göçmenlere ait olguların gerçekliğini anlamak ve diğer çalışmalara zemin oluşturmak için oldukça önemlidir. Sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında Londra’daki Türklere dair yapılan çalışmalar Avrupa’nın diğer ülkelerindeki Türk göçmenlere ve İngiltere’deki diğer göçmen topluluklarına dair yapılan çalışmalarla kıyaslandığında oldukça azdır. Hatta Londra’daki Türklere, Sonyel (1988)’e göre ‘sessiz bir azınlık’ ya da Enneli (2005)’ye göre ‘görünmeyen’ bir göçmen topluluğudur. Gerçekten de, Londra’daki Türklere hem çıktıkları ülkede hem de geldikleri ülkede akademik çalışmalara daha az konudur. Örneğin, Türkiye’deki akademik çevrelerde Avrupa’daki Türklere denilince ilk akla gelen ülke Almanya, Avusturya, Belçika gibi ülkelerdir ve akademik çalışmaların büyük bir çoğunluğu da bu ülkeler hakkındadır. İngiltere’deki akademik çevrelerde de benzer bir durum vardır. İngiltere’de göçmen toplulukları denildiği zaman nüfus olarak daha fazla olan Hindistan, Pakistan, Karaib Adaları gibi eski koloniyel ülkeler akla gelir. Bu makalenin bir amacı da İngiltere’deki Türk göçmenleri daha görünür kılma çabasına katkıdır. İngiltere’deki Türklere dair çalışmaların artması, özellikle Türk göçleri olgusunun farklı boyutlarını görmek için faydalıdır. Göç politikalarının oluşturulması ve diaspora faaliyetlerinin şekillenmesi gibi Türk devletinin gündeminde olan konuların daha sağlıklı ve etkin bir şekilde değerlendirilmesi için genel bir bakıştan ziyade mekân dayalı farklılıkları esas alan bir bakış çözüm üretmede faydalı olacaktır.

Göçmenlerin aidiyet kavramına yükledikleri anlam çok çeşitlidir ve bu durumu Londra'daki Türk göçmenlerde de görmek mümkündür. Hayata dair en basit pratiklerden kültür, siyaset, dil, din gibi daha genel kavramlarla aidiyet olgusuna bakmak mümkündür. Örneğin Türk toplumu için önemli olan çay kültürü üzerinden aidiyet kavramına bakıldığı zaman çay içme alışkanlığınının dahi göçmenden göçmene değişiklik gösterdiği gözlemlenir. Kıbrıslı Türklerin çoğu, çaylarını İngiliz usulündeki gibi sütlü olarak içerken Türkiyeli göçmenlerin büyük bir bölümü ise Türkiye'deki alışkanlığını devam ettirir. Hatta Türk kafelerinde ya da çoğu Türk restoranında yemek sonunda ikram edilen çay Türkiye'de 'kaçak çay' diye ifade edilen daha çok Türkiye'nin doğu kesimindekilerin içtiği çay olması bizlere göçmenlerin sosyolojisi hakkında bilgi verir. Bu toplumsal ve kültürel çeşitliliği ve farklılığı esas alan yeni çalışmaların yapılması aidiyet kavramının farklı boyutlarını ortaya sereceği gibi aynı zamanda İngiltere'deki Türklerin göç hikayesini diğerlerinden ayıran yönleri de ışık tutar.

Aidiyet denilince en öne çıkan kavramlardan birisi de mekân ve ona dair çağrışımlardır. Londralı bir Türk için köklerin bulunduğu Kıbrıs'ın ya da Türkiye'nin ve artık yeni bir yurt olan Londra'nın ne anlama geldiğini görmek aynı zamanda göçmenlerin aidiyet duygusunu da görmek demektir. İster pratik ister düşünsel bağlamda olsun, olgular bir mekânın içinde olduğu için bir yere ya da bir mekâna ait olma aslında bütün aidiyetleri kapsar. Bu bağlamda, Londralı bir Türk'ün sen nerelisin, kendini nereye ait hissediyorsun ve kendini nerede rahat hissediyorsun gibi sorulara vereceği cevaplar çok farklı ve içinde birçok olgu barındırır da, nihayetinde, bir mekâna vurgu içermektedir. Kontekse göre ölçek değişebilir. Bazen bir göçmen Limosollu olduğuna vurgu yaparken bazen de Kıbrıslı olduğuna vurgu yapar. Bir başka zaman ise, Londralılığına vurgu yapabilir. Aynı durum Türkiyeli göçmenler için de geçerlidir yani bir göçmen sohbetin bir yerinde Pekünlü olduğunu, başka bir yerinde Kelkitli, Gümüşhaneli ya da Türkiyeli olduğunu ifade edebilir. Londralılığı ise bütün bu bağlarla beraber yeni bir aidiyet olarak ortaya çıkar. Mekâna dair bu duygu ve düşüncülerin bileşiminden göçmenlerin aidiyet duygusu görülebildiği gibi göçmenlere dair kimliklerin de izi sürülebilir. Köyünden kalkıp Londra'ya gelen bir göçmenin köyünden getirdiği toplumsal, kültürel, ideolojik vb öğelerle beraber Londra'daki yeni ortamından aldığı özelliklerin karışımından yeni bir kimlik ortaya çıkar. Aynı zamanda, Londra'daki Türklerde görüldüğü gibi, anavatanından getirilen ve gelinen yerden alınan özellikler Londra'da yeni bir mekân inşa edilirken de kullanılır. İnşa edilmiş mekânlarda anavatanına dair birçok şeyi bulmak mümkündür ve hatta bir göçmenin bu mekânlarda sadece Türkçe ile hayatını geçirebilmesi aidiyet ve mekân arasındaki ilişkiyi ortaya serdiği kadar uyum sorununun da bir göstergesidir. Türklerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde yeni bir yerde yaşıyor olmanın imkânlarını ve sorunlarını da görmek mümkündür.

Dünya üzerine dağılmış Türk göçmenlerin büyük bir çoğunluğunu Kıta Avrupa ülkeleri oluşturduğu için göç çalışmaları da daha çok bu ülkeler üzerine yoğunlaşmıştır. Almanya, Belçika, Fransa gibi ülkelerdeki, Türk göçmenlerine göre sessiz bir azınlık olarak kabul edilen İngiltere'deki Türk göçmenlere dair daha çok çalışma yapılması buradaki göçmenleri anlamak için gereklidir. Londra'daki Türk göçmenleri üzerine yapılan çoğu çalışma sosyoloji kökenlidir. Londra'daki Türklere dair sosyal bilimlerin çeşitli dallarında yapılacak çalışmalar göç olgusunu daha iyi anlamak için faydalı olacağı gibi göç ve göçmenlere dair daha spesifik konuların coğrafi bakış açısı ile çalışılması hem coğrafyaya derinlik kazandıracaktır hem de Londra'daki Türk mekânlarının daha kapsamlı ve derinlikli görülmesine katkı sağlayacaktır.

İngiltere'ye ilk göçler genelde iş amaçlı göçlerdir ancak 2005 sonrası göçlerin içeriğinin nispeten değiştiği gözlenmektedir. Türkiye'den İngiltere'de eğitim almak ve dil öğrenmek amaçlı gelenlerin oranı artmaktadır. Bu göçmenlerin durumları genelde bütün göç tecrübesinin içine katılmaktadır. Oysa onların tecrübeleri eskisinden oldukça farklıdır ve bu son dönem göçmenler üzerine yapılacak çalışmalar bize oldukça farklı bulgular gösterecektir.

Londra'da doğup büyüyen ikinci ve üçüncü nesil göçmenler arasında özellikle iyi eğitim almış olanlar iki dilli olmanın avantajı ile Türkiye'de iş bulup çalışmaktadır. Geri dönüşler üzerine yapılacak çalışmalar göç ve geri dönüş olgusunu daha derinlemesine göstereceği gibi bu iyi eğitim almış göçmenlerin Türk devletine ve toplumuna daha etkin bir şekilde nasıl bir katkı sağlayacaklarına dair sorulara yetkin cevaplar sunacaktır. Ayrıca ulaşım imkânlarını

gelişmesine bağlı olarak birinci kuşak göçmenler emekli olduktan sonra vakitlerinin bir bölümünü İngiltere’de bir bölümünü de Türkiye’de geçirmektedirler. Bu tip göçmen grubu üzerine yapılacak çalışmalar göçmenlerin mekân ile kurdukları ilişkiye dair bizlere oldukça ilginç tecrübeler ve fikirler sunacaktır.

Londra’daki göçmenlere dair son dönem çalışmalar daha çok uluslaşırılık ve kimlik kavramlarını kendilerine dayanak almaktadır. Bu çalışmalar literatüre oldukça katkı sunsalar da bir yönü ile eksiktirler. Diaspora ve uluslaşırılık kavramlarını keskin olarak ayırmanın mümkün olduğunu varsaysak bile devletlerin de yeni küresel duruma uyum sağladığını ve dolayısıyla uluslaşırılık kavramlarını tek yönlü düşünmenin göç olgusunu tam olarak anlama da yeterli olmadığı açıktır. Yapılacak çalışmalarda uluslaşırılık ve diaspora kavramlarının içiçe geçtiği ve hatta en an uluslaşırılık organizasyonlar kadar devletlerin de yeni duruma uyum sağladığı göz önüne alınmalıdır. Bu bağlamda uluslaşırılık mekânlar kavramı ile göç olgusuna daha geniş bakmaya çalışan uluslaşırılık çalışmalarının içine diasporaya ait mekânların katılması gerektiği ve hatta günümüz göç mekânlarını anlamak için ikisinin birlikte var olduğunu kabul eden bir mekânsal çerçeve oluşturulması faydalı bir bakış açısı olacaktır.

İngiltere’deki Türklerin İngiltere’de uzun bir geçmişi olmasına rağmen toplumsal, siyasi, kültürel, eğitsel olarak iyi örgütlenemedikleri gözlemlenmiştir. Hatta toplumsal organizasyonlar arasındaki birbirini karalayıcı söylemler ve faaliyetler dikkate değerdir. İngiltere’deki Türkler, İngiliz siyasi hayatında neredeyse yok gibi olması toplumun sesinin cılız olduğunun bir göstergesidir. İngiltere’deki Türk toplumunun sorunlarını çözmek ve bu sorunlarla ilgili kamuoyu oluşturmak amacıyla İngiliz siyasi hayatında daha aktif olunmalıdır. Yaklaşık yarım asrı aşan bir süredir İngiltere’de bulunan Kıbrıslı Türkler ve Türkiyeli Türklerin toplumsal ve kültürel faaliyetlerde daha organize olması ve bu organizasyonların günü kurtarmaktan ziyade daha planlı faaliyetler yapması, İngiltere’deki Türklerin daha güçlü bir yapıya sahip olmasını sağlayacaktır. Özellikle ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerin okullardaki başarı durumunun diğer göçmen gruplara göre daha az olması ve bu durumun geçmişten günümüze daha da kötüye gitmesi ayrıca üzerinde durulması ve çözüm bulunması gereken bir sorundur. Diasporada yaşayan göçmenlerde gözlemlenen plansızlık ve programsızlık Türk devletinin diasporaya bakışında da gözlemlenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin özellikle Türk dilini ve kültürünü yaşatmak amacıyla yaptığı faaliyetler daha planlı ve programlı olmalıdır. Aksi takdirde bir kısır döngünün içine hapsolünmesi mümkündür. Bu noktada bir örnek dikkate değerdir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmek amacıyla oluşturduğu bir kitap olan “Uzaktaki Yakınlarımız” adlı kitap şüphesiz iyi niyetlerle yazılan ve İngiltere’deki Türk topluluk okullarına dağıtılan kitaplardır. Bu kitabın içeriği bile Türk devletinin iyi niyetine rağmen konuya hakim olmadığını göstergesidir. Üç kitaplık bir setten oluşan bu kitapların daha ilk kitabında bile kitabı okuyan kişinin Türkçe’yi konuşabildiği varsayılmaktadır. Oysa diasporalardaki birçok Türk çocuğu için Türkçe neredeyse ikinci dil gibidir. Dolayısıyla, bu tür çalışmalar yapılırken kitabın içeriği, alıştırımları, tasarımı vb özelliklerinin İngiltere’deki bir Türk çocuğun sosyal, kültürel ve eğitsel durumunu göz önüne alınması daha faydalı sonuçlar doğuracaktır. Türkiye yurt dışındaki soydaşları için bir faaliyet yapacağı zaman oradaki insanların koşullarını göz önüne almalıdır ve faaliyetleri ona göre planlamalıdır. Kısacası, diasporada yaşayan Türklerin sorunlarının çözümü ve Türk devletinin diasporaya yönelik faaliyetleri için daha planlı, programlı ve organize olunması sorunların çözümü için faydalı olacağı gibi göçmenlerin yaşadıkları ülke ve anavatanları ile var olan aidiyet bağlarının daha derin ve sağlıklı gelişmesini sağlar.

KAYNAKÇA

ANSARI, H., 2004, *The infidel within: Muslims in Britain since 1800*, C. Hurst & Co. Publishers, London.

ARMSTRONG, W., 1999, *Belonging, ethnic diversity and everyday experience: co existing identities on the Italo Slovene frontier*, McGill University, Montreal.

ASTONISH, M., 2010, "Searching for Belonging: An Analytical Framework", *Geography Compass* 4:644-659

BALIKÇIOĞLU, O., 2012, *Londralılar, Işık Yayınları, Lefkoşa.*

BROWN, B., and PERKINS, D.D., 1992, "Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis", *Journal of Environmental Psychology* 23 (2003) 259-271

BUONFINO, A. and Thomson, L., 2007, *Belonging in contemporary Britain*, Commission on Integration and Cohesion, London.

BUTTNER, A., 1980, "Home, reach, and the sense of place", In *The human experience of space and place*, eds. Anne Buttner and David Seamon, 166-187. London, Croom Helm..

CASEY, E., 1997, *The fate of place: a philosophical history*, University of California Press, Berkeley.

CROUCHER, S. L., 2004, *Globalization and Belonging: The Politics of Identity in Changing World*, Rowman & Littlefield, Boulder.

DÜVEL, F., 2000, *Turkish Migration to the UK*, Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS), Oxford.

ENNELI, P., MODOOD, T., and BRADLEY, H., 2005, *Young Turks and Kurds: A set of 'invisible' disadvantaged groups*, Joseph Rowntree Foundation/University of Bristol, York.

EHRKAMP, P., 2005, "We Turks are no Germans': Assimilation discourses and the dialectical construction of identities in Germany", *Environment and Planning A* 38, 1673-1682.

FENSTER, T., 2005, "Gender and the city: the different formations of belonging. In L. Nelson and J. Seager (eds) *A companion to feminist geography*, Oxford, Blackwell, 242-257.

FONTANA, A. and JAMES, H. F. 2000 *The interview: From structured questions to negotiated text*. *Handbook of qualitative research*, ed. DENZIN N.K and LINCOLN, Y.S. 645-672. 2.baskı, Thousand Oaks, Sage.

FOX, L., 2006, *Conceptualising home: Theories, laws and policies*, Hart Publishing, London.

HO, E. L.-E., 2006, "Negotiating belonging and perceptions of citizenship in a transnational world: Singapore, a cosmopolis?", *Social & Cultural Geography* 7(3), 385-401.

HOME AFFAIRS COMMITTEE, 2011, "Implications for the Justice and Home Affairs area of the accession of Turkey to the European Union", The Stationery Office.

JACOBS, J. M., 2004, "Too many houses for a home: Narrating the house in the Chinese diaspora", In *Drifting: Architecture and migrancy*, ed. Stephen Cairns, 164-184, Routledge, London.

LEE, C. and HUMMON, D.M., 1993, "A Place to Call Home: Identification with Dwelling, Community, and Region", *The Sociological Quarterly, Cilt. 34, No. 1 (Spring, 1993), s. 111-131*

- MACKENZIE, A. F. D., 2004, Place and the art of belonging, *Cultural Geographies* 11(115-137)
- MADSEN, K. D. and NAERSSSEN, T., 2003, Migration, identity, and belonging. *Journal of Borderlands Studies* 18(1), 61-75
- MASSEY, D., 1994, *Space, place and gender*, Polity Press, Cambridge.
- MEHMET ALI, A., 2001, *Turkish Speaking Communities and Education – No Delight*, Fatal Publications, London.
- RELPH, E., 1976, *Place and Placelessness*, Pion, London.
- ROBINS, K. and AKSOY, A., 2001, “From spaces of identity to mental spaces: lessons from Turkish Cypriot cultural experience in Britain”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27 (4): 685-711.
- SICAKKAN, H. G. and LITHMAN, Y., 2005, “Theorizing identity politics, belonging modes and citizenship”. In SICAKKAN, H.G. and Y. LITHMAN, Y (eds) *Changing the basis of citizenship in the modern state. Political theory and political diversity*, New York, Edwin Mellen Press, 197-225.
- SONYEL, R. 1988 *The Silent Minority: Turkish Muslim Children in British School*, The Islamic Academy, Cambridge.
- SPORTON, D. and VALENTINA, G., 2007, “Identities on the Move: the integration experiences of Somali refugee and asylum seeker young people”, University of Leeds, Leeds.
- TUAN, Yi-Fu., 1974, “Space and place: humanistic perspective”, *Progress in Geography* 6: 213-252.
- TUAN, Yi-Fu., 1977, *Space and place: The perspective of experience*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N., 2013, *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür ve Mekân*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- UYSAL, A., 2014, *Londra’da Türk Varlığı: Mekan ve Aidiyet*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- VERONIS, L., 2007, “Strategic spatial essentialism: Latin Americans real and imagined geographies of belonging in Toronto”, *Social & Cultural Geography* 8(3), 455-473.
- YILMAZ, I., 2005, *Muslim Laws, Politics and Society in Modern Nation States: Dynamic Legal Pluralisms in England, Turkey and Pakistan*, Ashgate, Aldershot.
- YUVAL-DAVIS, N., 2006, “Belonging and the politics of belonging”, *Patterns of Prejudice* 40(3), 197-214.
- WHITE, A. and GILMARTIN, M., 2008, “Critical geographies of citizenship and belonging in Ireland”, *Womens Studies International Forum* 31(5), 390-399.
- WINDERS, J., 2007, “Bringing back the (B)order: Post-9/11 politics of immigration, borders, and belonging in the contemporary US South” *Antipode* 39(5), 920-942.